

HONISMERETI OLVASÓKÖNYV

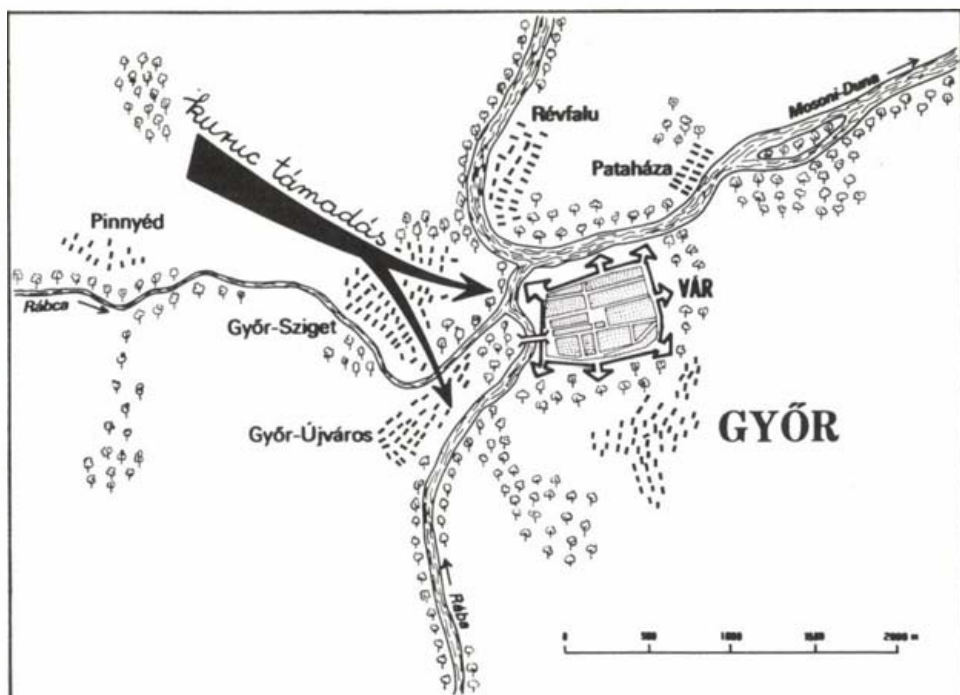
A kurucok kudarca Győrnél, 1707-ben

Bottyán kísérlete Győr megrohanására egy epizódja csupán Rákóczi szabadságharcának, amelyet a Győri Szemle 1934. évfolyamában *Markó Árpád* ismertetett. Forrásmunkái: a bécsi Kriegsarchivból Toldo ezredes haidjelentése, a Wienerisches Diarium 1707. évi félhivatalos tudósítása és Kalinovics krónikája. A szerző tanulmányában megjegyzi, hogy a vállalkozásról sajnos kuruc eredetű források nincsenek. *Rákóczi* és *Bercsényi* levelezéseiben is alig szerepel ez a harci cselekmény, de *Bottyántól* sem maradt róla jelentés. A forrásokból így csak vázlatosan lehet a történeteket összeállítani.

Ha nem is részletes leírásával, de az események néhány kiegészítő adatával gazdagíthatjuk egy szemtanú írásai alapján, aki a csata másnapján látta a tragédia eredményét. Nem kuruc érzelmű, de nem is elfogult, Habsburg-oldalon álló szemlélője volt ennek *Zichy Péter*. Ezen időkben Győrben tartózkodott otthonában, mely 1632 óta a családé. (Ma a Liszt Ferenc utca 20. számú ún. Józsa-ház.) Atyja *Zichy István*, a győri vár vicegenerálisa volt, maga pedig királyi kamarás, 1707-től főasztalnok. Politikai szereplése mellett tollforgató, verselgető lírikus, ez levélének stílusán is meglátszik. Valószínűleg *Koháry Istvánnal* közölte az alábbi sorokat, azonban nem az eredeti levél, hanem csak kivonata maradt reánk, megtalálható a Koháry-Coburg család szentilonai levéltárában Radványban (Radvan, Csehszlovákia) őrzött iratok között.

„Extractus Illmi Domini Comitis Petri Zichy, Jaurino de dato 23. Juny Anni p. sen 1707. exarator. Ezen proxime múlt itszakának idein, éfél után mingyár Vak Bottyán 2000 lovassal megh álván Tákó névő mezőn, féll fertály mérföldnyire sem, igen közel egy szóval Győr külső Városához honnend el Commendérozta Porgrácz Gáspárt és Révay Gáspárt 2 Ezer talpassal, kikel Vitéz módon megh eötették Szighet névő kölső Városunkat, és ott való lakosok jószágit praedara hánták, jóllehet hogy innend belől Algyukkal Secundálták a Várost, de semit sem tehettek azzal nőkiek, hanem az Város fegyverben öltözvén, öszve verték magokat, és Commendans Ur 50 Cír: muskatérossal a recognoscendum ki menvén, annyira repellálták őket, hogy Rábczánál útol érvén, tüzet attanak, úgy Szabadétozták megh magokat a Városiak, Városiakban jóllehet hármón ell estek, egy esztendő item Gyermeket öszve vagdaltak a talpassok, de a Talpassokban 500 igh, bizonyosan megh maradtak, fölyül írt Pongráczal és Révajval edgyüt. Emellet 12 Zászlót, 4 dobot ell nyertek a mieink. Bottyán pedigh lovas hadával csak távol nészte az Actiot az mely actiot nem külömben csak Vétéz modra Végben Vették a Városiak, az Quárnjzonymbul való fölylül írt Németekkel, nagy állapot, egy kis praedáért kész az Ember életét ki adnyi, és ell veszteny. Megh vallom Szememmel láttam, mint a Dögh marha uczákon hevernek mezételen testek, ma ugyan itt szokot a Vásár lennyi, valóban napót sem vártak, hanem itszakán tartottak veszedelmessen a Vásárt.”

Mennyivel mond ez a levél kevesebbet az eddig ismerteknél és mennyivel egészíti ki a *Markó* által közölteket? A támadás időpontja mindkét forrásban azonos. *Zichy* egy szóval sem említi, hogy a földsáncsal védett Győr-Ujvárosban és Szigetben táborozó 1 gyalog- és 2 lovasezredet akarták a kurucok felszámolni. Ottani elhelyezésükről *Bottyán* generális *Török István* ezerezkapitány kurucui által elfogott rácok vallomásából értesülhetett. A gyanútlan előőrsoket levágva megmászták a földsáncokat, s a meglepett rácokat a Duna és Rábca vizének szorították a talpasok, de néhány századnak sikerült a vár bécsi

kapuján bemenekülni. Amikor a kurucok átgázolva a Rábcan az Újvárosra rontottak, zsákmányolni kezdtek, csűröket gyűjtöttek fel. Zichy szerint az ottani lakosok jószágait prédára hányták.

Markó adatai szerint a vár tüzérsége sűrűn lőtte a külváros utcáit fosztogató kurucokat, de Zichytől tudjuk, hogy nekik azzal semmi kárt nem okoztak. Ekkor következett be a fordulat. A vár parancsnoka, *Toldo* ezredes negyven muskétással és több német városi polgárral kirohant, s a Rába és Rábca közötti házaknál tüzet nyitott a fosztogatással elfoglalt talpasokra. Véres közelharc bontakozott ki, amely két óra hosszat tartott, végül a kurucok menekülésével végződött. Bottyán lovassága fedezte visszavonulásukat, így *Toldo* nem üldözte őket tovább.

A győzelem hírére Bécsbe *Iller von Wagnerek* főstrázsamester vitte. Jelentése a kurucok veszteségeiről nagyjában egyezik a Zichy által leírtakkal. Ötszáz helyett nála az utcai harcban elesett 220, vízbe fullt 300, ezenkívül 20 fogságba esett szerepel. Az egyéb hadi-
zsákmány száma közötti különbség lényegtelen, nem 9, hanem 12 zászló, viszont 8 üst-dob helyett 4 került a győriek kezébe Zichy levele szerint. Ennél fontosabb, hogy megtudjuk tőle a két kuruc elesett parancsnok: *Pongrácz Gáspár* és *Révay Gáspár* nevét. Bottyán ugyan négy előkelő kuruc nemes tisztességese eltemtetését kéri *Toldotól* követi útján, mielőtt elhagyná Abda vidékét s visszavonulna Lébény-Bezi térségébe.

Markó Árpádnak nem sikerült megállapítania, hogy Bottyán a támadásban személyesen részt vett-e. Nem tartotta valószínűnek, mert mint tapasztalt, öreg katonának első dolga lett volna a vár hídfőjének elfoglalása vagy felrobbantása és megakadályozása a kurucok vereségét okozó fosztogatásnak. Helyesen arra következtet, hogy Bottyán a harc alatt seregének második csoportjánál tartózkodott. Zichytől tudjuk: az öreg generális *Tákó mezőn*, fél mérföldre Győr külvárosától figyelhette talpasai kudarcát. Értelmetlennek találta a beavatkozást, lovassággal utcai harcban a gyalogsággal szemben nem bocsátkozha-

tott. Zichy a rációk veszteségét éppen úgy nem említi, mint Toldo vagy Wagnerek. Nekik elesett két muskétásuk, három városi polgáruk és tizenketten megsebesültek. Zichy csak a három elesett városi polgárról ír és a kurucok által – bizonyosan nem szándékosan – összevagdalt egyesztendő gyermekekről.

Zichy úgy értékeli az egész hadivállalkozást, mint ami csupán zsákmányszerzésért, prédanyerésért történt. Bottyánnak célja viszont a rációk megtámadásával elsősorban az ellenség erejének gyengítése volt. Ugyanakkor a hatalmas erődrendszerű Győr várának elfoglalásához nem szánhatta előkészületnek, mint Markó Árpád véli, mert Bottyánnak ehhez nem volt hadi felkészültsége. Így végződött a véres győri „vásár.”

Jakus Lajos

Görgey és Kossuth Egerben

Az 1849. év első hónapjaiban hazánk területének nagy része, s az akkor még nem egyesített Buda és Pest is osztrák megszállás alatt volt. Az Országos Honvédelmi Bizottmány és az országgyűlés január eleje óta Debrecenben működött.

Március utolsó hetében honvédségünk befejezte előkészületeit a nagy ellentámadásra. Az I., a II., a III. és a VII. hadtest a Tisza vonalától indulva Heves megye földjén várta a további parancsot. Erdélyből jó hírek érkeztek: Bem tábornok a „két magyar haza” közül ezt a keletebbit teljesen megtisztította az ellenségtől, 20-án Brassót is visszafoglalta. Elérkezett az ideje, hogy az Alföldön gyülekező fősergünk a szorosabb értelemben vett Magyarországról hasonlóképpen kiszorítsa az ellenséget.

Az osztrák főserg Nagykőrös és a pest–szolnoki vasútvonal között volt összpontosítva. Hadseregünknek a tavaszi hadjárat során őrájuk kellett csapást csapás után mérnie, hogy felszabaduljon Pest és Buda, felszabaduljon az egész ország. Csakhogy ennek a magyarországi seregnek tulajdonképp nem volt fővezére, miután a nemrég kinevezett *Vetter Antal* súlyosan megbetegedett.

Ezekben a napokban került Eger város az országos események középpontjába. Március 30-án az itteni érseki palotában ült össze *Kossuth* elnökletével az a haditanács, amely elfogadta a magyar főserg további hadműveleteinek tervét, 31-én pedig itt nevezték ki *Görgey*t ideiglenes fővezérré. Két évvel később *Görgey Artur* – aki a szabadságharc idején csak hamincegy éves – így emlékezik ezekre az eseményekre:

„Azt hiszem, nem tévedek, állítván, hogy 1849. évi március 30-án este ért utol Gyöngyösön *Kossuth* parancsa, hogy haladék nélkül jelenjek meg nála Egerben. Még azon éjjel érkeztem Egerbe. Másnap reggel *Kossuth* megbízott, vegyem át arra az időre, míg *Vetter* felgyógyul, a hadsereg vezetését. Este visszatértem Gyöngyösre. Időközben kémeink azt jelentették, hogy az ellenség Gödöllőnél vonja össze főerejét...”¹

E szűkszavú emlékeztést érdekesen egészíti ki a részletek rajzával *Leiningen-Westerburg Károly* – fél évvel később az aradi vértanúk egyike –, aki *Damjanich* tábornokkal érkezett Egerbe március 30-án. Leírja naplójában, hogy aznap estefelé megjött ide *Aulich* és *Klapka* is, aztán *Kossuth*, „kit a nép köteles lelkesedéssel fogadott, s ki kegyesen köszönt a kiabálóknak”. (*Leiningen* mint katona *Kossuth*ról, a polgári hatalom fejeiről, általában eléggé hűvösen nyilatkozik.) Negyedórával később – folytatja *Leiningen* – egy törzstiszt néhány segédtsízt kíséretében lovagolt végig az egri utcán az érseki palota felé. Senki sem vette észre, ahogy komolyan, szótlánul belovagolt. *Leiningen* épp a kapuban állt, és magában bosszankodni kezdett, hogy ezt a férfiút nem fogadják éppoly viharosan, mint

¹ *Görgey*: Életem és működésem Magyarországon az 1848. és 1849. években. I. kötet, 271–272. old.